

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Jordanien 2015–2016

I. SAMMANFATTNING

Den jordanska regimen talar regelbundet om reformer i demokratisk riktning samt för att stärka rättstaten och mänskliga rättigheter. Denna retorik motsvaras dock inte av en verklig förändring och i praktiken har snarare läget för mänskliga rättigheter i landet under senare år försämrats och makten centraliserats kring kung Abdullah den II.

Jordanien gränsar till regionens mest utdragna konflikthärddar vilka utgörs av kriget i Syrien och Irak samt Israel/Palestinakonflikten. Dessa konflikter påverkar landets inrikespolitiska utveckling liksom frågor om säkerhet och stabilitet. Jordanien har tagit emot över en halv miljon syriska flyktingar och tiotusentals från Irak, Libyen och Jemen.

I ljuset av den turbulenta regionala utvecklingen är säkerhet och stabilitet de ledande prioriteringarna för Jordanien, ofta på bekostnad av mänskliga rättigheter. Inskränkningar har på senare år varit mest omfattande inom yttrande- och åsiktsfrihet. Flera journalister har åtalats och fängslats under landets breda anti-terrorismlagstiftning. Även föreningsverksamhet har försvårats genom myndigheternas ökade kontroll. Parallellt har kungen stärkt sin makt genom en rad konstitutionella ändringar.

En ökande radikalisering bidrar till ett alltmer konservativt samhälle som även påverkar klimatet för mänskliga rättigheter. Detta gäller inte minst synen på mångfald, kvinnors rättigheter och användning av dödsstraffet.

Dödsstraff började åter verkställas 2014 efter ett åtta års de facto moratorium.

Jordanien har en svag ekonomisk utveckling och stora sociala klyftor vilket hindrar landets invånare från att till fullo åtnjuta en rad rättigheter.

Världsbanken beräknar att ca en tredjedel av befolkningen lever under fattigdomsgränsen under minst ett kvartal om året.

Kvinnor är kraftigt underrepresenterade i ekonomin, politiken och i det offentliga livet. En rad lagar rörande straff och familjerätt diskriminerar kvinnor. Jordanien bibehåller reservationer mot två artiklar i CEDAW.

Den humanitära kris som pågår inom landets gränser innebär att flyktingar är särskilt sårbara. Kapaciteten att tillgodose flyktingars behov och mänskliga rättigheter är begränsad och i hög grad beroende av internationellt stöd.

Jordaniens roll som flyktingmottagande land har fått vida beröm. Sedan juni 2016 är dock Jordaniens gräns till Syrien stängd och inga skyddsbehövande och krigsskadade släpps in i landet. Flyktingar, särskilt oregistrerade palestinska flyktingar från Syrien, lever under svåra omständigheter med risk för deportation. Drygt 90 procent av den syriska flyktingbefolkningen lever under fattigdomsgränsen.

II. RÄTTSSTATENS PRINCIPER

En princip för god samhällsstyrning

I retoriken tillmäts stor vikt vid rättsstatens principer i Jordanien. Kungen talar regelbundet om landets strävan att reformera den politiska processen i riktning mot en konstitutionell monarki och om åtgärder för att stärka rättssystemet. Enligt landets författning är alla jordanier lika inför lagen oavsett språk, religion och ras - dock ej kön.

I verkligheten är dock Jordanien ett i grunden ojämlikt samhälle där förutsättningar för den enskilde att ha tillgång till rättsstatens alla dimensioner är beroende av kön, klientillhörighet, socioekonomisk bakgrund, politisk tillhörighet och status som jordansk medborgare eller flykting. 'Wasta', som betyder förbindelse, är en utgångspunkt snarare än undantag i kontakter med jordanska myndigheter vilket innebär att den enskilde drar på personliga kontakter för tjänster, information och undantag från lagen.

Klansamhällets fortsatt viktiga funktion i det jordanska samhället gör att informella överenskommelser ofta sluts mellan familjer i brottsfall genom s.k. Tribal Law. Detta sker på bekostnad av individen och det enskilda offret som inte sällan är kvinnor som utsatts för hedersrelaterat våld.

Jordanien får kontinuerligt internationell kritik för bristen på ansvarsutkrävande av polis och säkerhetstjänst samt bristande rättsäkerhet.

Jordanien intar plats 42 av 113 på World Justice Project Rule of Law index som tar i beräkning faktorer som rättsäkerhet, korruption, straffrihet och tillgång till information m.m. Transparency International placerar Jordanien på plats 45 av 168 i världen för upplevd korruption.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Jordanien är en monarki där makten i hög grad är samlad hos Kung Abdullah II. Kungen är överbefälhavare, utnämner premiärministern och kan upplösa parlamentet. Kungen tillsätter även senaten, den övre kammaren i det jordanska parlamentet samt landets guvernörer.

Kung Abdullah har under de senaste åren stärkt sin makt med utökade befogenheter över militären, säkerhetstjänsterna och domstolsväsendet. De konstitutionella ändringarna har antagits av parlamentet inom korta tidsramar och utan offentlig debatt.

Allmänna val hålls till landets parlament. Det senaste valet hölls i september 2016 och bedömdes av internationella observatörer (inklusive EU) som väl organiserat trots lokala anklagelser om valfusk, röstköp och protester mot valresultatet veckorna efter valet. Förtroendet för den politiska processen är dock lågt och det råder en misstro gentemot parlamentarikers intresse att främja allmännyttan istället för enskilda, klan- och familjerelaterade intressen. Valdeltagandet i senaste valet var 36 procent på nationell nivå och endast 20 procent i Amman.

Partisystemet är underutvecklat och parlamentet är svagt. Valsystemet är komplicerat och utformat så att det säkrar regimens maktbas som utgörs av beduiner och klanstammar på landsbygden. Detta sker på bekostnad av

landets palestinska befolkning och Muslimska Brödraskapet, landets huvudsakliga opposition.

Landets unga utgör 70 procent av befolkningen och är kraftigt underrepresenterade i politiska processer och i den allmänna debatten. Minimiåldern för att kandidera till parlamentet är 30 år. I den av premiärministern nya utsedda regeringen var få under 60.

Parlamentet har särskilda kvoter för kristna, tjeckesser och kvinnor. Endast kvinnor kan vinna ytterligare platser utanför de ramar som anges av kvotering. Av 15 utsedda platser vann kvinnor ytterligare 5 säten i det senaste valet. Kvotering för kvinnor välkomnas men kritiserar även av kvinnorätsorganisationer för att begränsa intresset av väljare att rösta på kvinnor utanför kvoten (väljare röstar i mindre utsträckning på kvinnor då de ändå kommer in via kvotering). Kvinnor är i övrigt kraftigt underrepresenterade i politiken. Av 29 ministrar är endast 2 kvinnor – en halvering jämfört med den förra regeringen.

Under 2017 kommer Jordanien att genomföra lokala val till landets kommuner, något som välkomnats som ett positivt steg för att öka befolkningens möjligheter att påverka beslut. Den lokala beslutsfattande nivån är dock underutvecklad och makten är i stor utsträckning centraliserad.

Det civila samhällets utrymme

Det civila samhället i Jordanien är begränsat och dess förutsättningar har försämrats under de senaste åren. Det har begränsade möjligheter att verka inom känsliga frågor, inklusive frågor rörande rättsstaten och jämställdhet. Bevakning av enskilda organisationer förekommer och MR-organisationer och aktivister vittnar om återkommande besök av säkerhetstjänster. En trend kan skönjas där jordanska myndigheter allt oftare nekar tillstånd för det civila samhället att organisera sammankomster och möten som är av politisk känslig karaktär, exempelvis om dödsstraffet.

Sedan 2015 krävs godkännande av projekt med utländsk finansiering från planeringsministeriet, MOPIK. Godkännandeprocessen är omständlig, något som försvårar att genomföra planerade projekt. Ett nytt lagförslag för organisationer är under konsultation som skulle göra det svårare för organisationer att verka. Civilsamhällets utrymme begränsas kraftigt av att

jordanska myndigheter har befogenheter att upplösa en organisation och kräva närvaro vid styrelsemöten samt godkänna styrelsebeslut.

Regeringen säger att den har en ambition om att inkludera det civila samhället för konsultation i politiska processer, men dessa uttrycker ofta en frustration över att lämnas utanför samråd om viktiga beslut. Det svaga och fragmenterade parlamentet hindrar även det civila samhällets övergripande påverkansarbete i viktiga frågor.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Jordanien har ratificerat konventionen mot tortyr men inte dess fakultativa protokoll. I praktiken lever Jordanien inte upp till konventionens regler i lagstiftning och i myndigheternas agerande.

Enligt rapporter från MR-organisationer förekommer tortyr och omänsklig behandling exempelvis vid förhör av häktade och på fängelser. Under 2015 rapporterades tre dödsfall i jordanska häkten.

FNs kommitté mot tortyr granskade Jordanien i december 2015. Kommittéen lyfte en rad frågor med tillhörande rekommendationer, inklusive otillräcklig definition och avsaknad av kategoriskt förbud av tortyr i lagstiftningen, bristande förhållanden i fängelser och häkten samt hedersrelaterat våld. Flyktingars utsatta situation (med risk för deportation) och bristande levnadsförhållanden i flyktingläger pekades särskilt ut som illa behandling.

Dödsstraff

Dödsstraffet tillämpas i Jordanien. Brott som kan leda till dödsstraff är bland annat mord, våldtäkt och terrorismhandlingar. Kung Abdullah har vid flera tillfällen uttalat ambitionen att förbjuda dödsstraff. Under 2006-2014 hade Jordanien ett de facto moratorium på dödsstraffet. Detta hävdades dock i december 2014 då elva personer avrättades genom hängning. Den senaste avrättningen ägde rum den 4 februari 2015 då två terroristdömda personer med kopplingar till ISIL/Daesh hängdes. Antalet dödsdömda uppgår i dagsläget till ett hundratal personer.

Det finns starkt stöd i Jordanien för bibehållandet av dödsstraffet. En undersökning genomförd 2014 av Centrum för Strategiska Studier vid Jordaniens Universitet visade att 81 procent av jordanierna ställer sig positiva till dödsstraffet.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Enligt MR-organisationer sker regelmässigt godtyckliga frihetsberövanden utan domstolsprövning eller tillgång till en advokat, något som strider mot jordansk lagstiftning. För brott som lyder under säkerhetsdomstolen (State Security Court), exempelvis terroristbrott, har polisen stora befogenheter att kvarhålla en person under längre perioder utan rättslig prövning.

Enligt jordansk lag krävs ett skriftligt beslut för att anhålla en person men så sker inte alltid. Enligt rapporter från National Center for Human Rights (NCHR) och Amnesty International kan underrättelsetjänsten hålla personer frihetsberövade i långa perioder utan att dessa tillåts underrätta anhöriga eller ha kontakt med advokat. Det händer regelmässigt att personer som hållits frihetsberövade av underrättelsetjänsten släpps utan att åtal väcks.

Guvernörer kan med hänvisning till lagen om brottsförebyggande åtgärder besluta om att frihetsberöva personer utan rättsligt beslut upp till ett år med hänvisning till allmän säkerhet. Lagen kritiserats regelbundet av lokala och internationella organisationer, inklusive FN:s konventionskommittéer. Kvinnor som är offer för hedersrelaterade brott utsätts för denna typ av frihetsberövande och kvarhålls i vissa fall i flera år utan möjlighet att överklaga.

Rättssäkerhet

Den jordanska författningen garanterar i teorin domares självständighet. Men även om regeringen på senare år har vidtagit åtgärder för att stärka domstolväsendet kan det inte anses vara oberoende. Landets domare tillsätts av ett juridiskt råd vars medlemmar och beslut godkänns av kungen. MR-organisationer vittnar om nepotism och särintressen som utövas inom rättssystemet.

Tillgång till juridiskt ombud tillhandahålls endast av staten i mål som rör dödsstraff. MR-organisationer rapporterar att en majoritet av de åtalade står utan advokat. Enskilda som inte har råd med egen advokat är i hög utsträckning beroende av ideella organisationer. Det jordanska rättssystemets

bristande kapacitet att hantera rättsfall inom rimliga tidsramar är ett hot mot rätts säkerheten.

FNs kommitté mot tortyr har sedan länge kritiserat förekomsten av en säkerhetsdomstol. Domstolen används bland annat vid åtal för högförräderi och terrorism och anses inte vara självständig i sin utövning. Ändringar inom ramen för landets anti-terrorismlagstiftning har inneburit att säkerhetsdomstolen använts för rättegångar mot civila, främst journalister och oppositionella. Anti-terrorismlagstiftningen är kritiserad för att vara bred och vagt formulerad samt för att innehålla straffstadganden som borde hanteras i civil domstol.

Familjerättsliga mål avgörs av religiösa domstolar för kristna och muslimer. Kristna lyder dock under sharialagen i arvsrättsliga frågor. I en familjedomstol väger mannens ord oftast tyngre än kvinnans.

Straffrihet

Både civilsamhällsorganisationer och FN:s kommitté mot tortyr har kritiserat den bristfälliga lagföringen av anställda inom säkerhetstjänst och rättsväsende som gör sig skyldiga till misshandel, tortyr och annan kränkande behandling.

Vidare kritiseras bristande lagföring kring korruptionsbrott. Det finns en allmän uppfattning att maktens nära allierade och säkerhetstjänsten åtnjuter straffrihet.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Den jordanska konstitutionen garanterar press- och yttrandefrihet men yttrandefriheten är i praktiken begränsad av ett antal lagar som bland annat kriminaliserar kritik mot landets ledare, religion och militären. Frågor rörande korruption, ansvarsutkrävande, kritik mot kungahuset samt känsliga aspekter av Jordaniens säkerhet- och utrikespolitik är frånvarande i den allmänna debatten. Själv censuren är omfattande.

Jordanien är på plats 135 av 180 länder i Reportrar utan gränsers index över frihet för media i världen för 2016. Freedom House klassificerar Jordanien som 'ej fritt'. Human Rights Watch och Amnesty International har lyft yttrandefrihet som en av de största utmaningarna vad gäller mänskliga rättigheter i Jordanien.

År 2014 breddades anti-terrorismlagen till att inkludera aktiviteter som kan 'underminera regimen' samt aktiviteter som kan skada relationer med en annan stat. Ett flertal journalister, politiska aktivister och oppositionella har arresterats, åtalats och dömts under de senaste åren med hänvisning till den nya lagstiftningen. Lagföring sker i den särskilda säkerhetsdomstolen som ej anses vara oberoende.

Sedan en lagändring 2012 i Press and Publications Law har de jordanska myndigheterna stärkt sin kontroll över internet. Hundratals webbsidor har blockerats och censurerats, framförallt på grund av att de saknat licens. Sedan 2015 inkluderar lagen för elektroniska brott även social media och kommentarer på webbsidor. Ett flertal personer har blivit arresterade för inlägg och åsikter uttryckta på sociala medier. Jordansk lagstiftning innehåller breda definitioner av förtal och ärekränkning. Enligt en rapport från UNESCO fanns det 2015 mer än 200 öppna ärenden i civila domstolar mot journalister anklagade för förtalsbrott. Under 2016 mördades den jordanske författaren Nahed Hattar. Hattar stod åtalad för hädelse och sköts ihjäl på väg till sin rättegång. Rättegången mot gärningsmannen är pågående.

Oberoende media är begränsad då all media behöver licens från staten för att vara verksam. För att formellt få arbeta som journalist krävs medlemskap i det statligt kontrollerade journalistförbundet vars kritiker försvårar för oberoende journalister. Direktcensur från regeringen är vanligt förekommande. Organisationer som följer yttrandefrihetsfrågor rapporterar om påtryckningar från säkerhetstjänsten. Regeringen har allt oftare i känsliga frågor infört rapporteringsförbud, så kallade 'gag orders'.

Jordanien blev 2007 första land i Mellanöstern att instifta en lag om rätt till tillgång till information från jordanska myndigheter. Enligt UNESCO tillämpas lagen endast i begränsad utsträckning och Centre for Law and Democracy rankade 2016 den på plats 106 av 111 informationstillgångslagar i världen med hänvisning till en rad begränsningar för den enskilda att ta del av information.

Mötes- och föreningsfrihet

Enligt konstitutionen har alla jordanier rätt att hålla möten, dock finns det en rad lagar och praxis som i praktiken inskränker mötesfriheten.

Demonstrationer eller folksamlingar kräver att inrikesministeriet notifieras 48 timmar i förväg, men det krävs inga särskilda tillstånd. Jordanska myndigheter har dock i praktiken förhindrat sammankomster under senare år. Särskilt utsatta är politiska oppositionsgrupper och MR-organisationer. Spontana demonstrationer är illegala och straffbara enligt lag och myndigheter kan upplösa folksamlingar på vaga grunder.

Civilsamhällsorganisationer tillåts verka i Jordanien under förutsättning att de är registrerade, vilket i sig är en tidskrävande och komplicerad procedur med politiska förtecken. Civilsamhällsorganisationer är förbjudna att ha politiska mål, något som kompliceras av att det saknas tydliga definitioner på vad det är. Myndigheterna har enligt lag rätt att avslå registreringsansökningar, förhindra organisationer att få utländsk finansiering, påverka dess interna styrelseprocesser och upplösa organisationer.

I mars 2016 föreslogs en lagändring i Jordaniens föreningslag från 2008 med innebörd att begränsa utrymmet för det jordanska civilsamhället ytterligare. Förslaget försvårar finansiering och registrering av NGO:er samt ökar jordanska myndigheters befogenheter att ingripa mot organisationer som anses bryta mot bland annat nationell säkerhet och allmän ordning. Lagförslaget är ej antaget men är ett allvarligt hot mot föreningsfriheten i landet.

Religions- och övertygelsefrihet

Islam är statsreligion i Jordanien. 95 procent av jordanierna är sunnimuslimer medan uppskattningsvis 3 procent är kristna. Övriga är huvudsakligen shiamuslimer och druser. Det finns även ett antal följare av Baha'i som inte är en erkänd minoritet.

Religionsfriheten finns inskriven i den jordanska konstitutionen som även innehåller skydd mot diskriminering på grund av religiös tillhörighet. Äktenskap mellan muslimska kvinnor och icke-muslimska män är dock förbjudna. Konvertering, främst från islam, är tillåten men får en rad civilrättsliga konsekvenser som i praktiken bestraffar individen och familjen.

Tolerans och interreligiös dialog är en profilfråga för Jordanien som betonar vikten av moderat islam internationellt och på hemmaplan. Relationen mellan muslimer och kristna är generellt god men en ökande radikalisering

bland befolkningen utgör ett hot mot landets pluralism, något som uppmärksammats av MR-rådets särskilda rapportör för religionsfrihet och övertygelsefrihet vid dennes besök 2013.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Rätten till arbete, rättvisa arbetsvillkor och relaterade frågor

Rätten till arbete finns inskriven i den jordanska konstitutionen. Samtidigt är arbetslöshet den främsta orsaken till fattigdom och social utslagning. Den officiella arbetslöshetssiffran är ca 15 procent men är betydligt högre hos den yngre befolkningen samt på landsbygden. Den jordanska ekonomin är i hög grad beroende av arbetsmöjligheter för jordanier i Gulfen. Remitteringar från jordanier i andra länder är av stor betydelse för den jordanska ekonomin och utgör för många familjer en livlina.

En orsak till den låga sysselsättningen är att enklare arbeten inom jordbruk, textilier och konstruktion utförs av utländska gästarbetare från Egypten och andra asiatiska länder. Utländska arbetare saknar ofta skydd mot exploatering och många arbetar illegalt, inklusive syriska flyktingar som fram till nyligen inte tillåtit att arbeta.

Fackföreningar är traditionellt svaga i Jordanien och rätten att organisera sig och strejka är begränsad. Endast ett begränsat antal yrken har rätt att ha fackföreningar. Minimilönen uppgår till 190 JD (2 400 SEK) per månad men alla erhåller inte ens denna mycket låga lön.

Kvinnor är underrepresenterade i arbetslivet och kraftigt underbetalda jämfört med män. Tiggeri och barnarbete är vanligt förekommande och har ökat i samband med Syrienkrisen.

Jordanien har ratificerat sju av Internationella arbetsorganisationens (ILO) åtta centrala konventioner. Landet har inte ratificerat konventionen om föreningsfrihet.

Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Medellivslängden är 74 år, för kvinnor och män 72 respektive 76 år. Barnadödligheten är 15 per 1 000 födda och mödradödligheten är 50 per 100 000.

Hälsovården i Jordanien anses vara god men ojämn i sin kvalitet. Syriska och palestinska flyktingar omfattas inte av jordansk sjukvård och är i hög grad beroende av sjukvårdsalternativ från UNHCR och UNRWA eller andra ideella organisationer. I vissa områden riskerar hälsan att påverkas av landets begränsade vattentillgång.

Sjukvården erbjuder tillgång till sexuell och reproduktiv hälsa, dock endast för gifta kvinnor. Abort är enligt jordansk lag olaglig om inte graviditeten utgör ett hot för kvinnans liv och hälsa. Kunskapsspridning om sexuell och reproduktiv hälsa är låg och tabubelagd.

Rätten till utbildning

Majoriteten av flickor och pojkar har tillgång till utbildning i Jordanien och de flesta barn omfattas av en kostnadsfri 10-årig obligatorisk grundskola. Den tvååriga gymnasieutbildningen är inte obligatorisk men kostnadsfri för jordanska medborgare. Läskunnigheten är hög, ca 96 procent hos vuxna och 99 procent i åldersgruppen 15-24 år.

Cirka 95 av alla jordanska barn är inskrivna i skola enligt den senaste befolkningsundersökningen. Barn med funktionshinder har rätt att delta i den officiella utbildningen men möter flera hinder rörande tillgänglighet och anpassade läromedel och lärare.

Utbildningssystemet i Jordanien kritiserats dock av flera bedömare för dess låga standard och bristande förmåga att utveckla kritiskt och innovativt tänkande. Skillnaden mellan privata och statliga skolor leder till att barn inte har samma möjlighet att erhålla en utbildning med lika god kvalitet. Läroplanen har även kritiserats för dess ojämlika porträttering av kvinnor i förhållande till män, och för att främja en konservativ och icke tolerant tolkning av islam. Ett arbete pågår med att reformera utbildningssystemet, om än i långsam takt.

Jordanien är i stor utsträckning beroende av internationellt stöd för att säkerställa gratis tillgång till utbildning för landets flyktingbefolkning, vars majoritet utgörs av barn. Många skolor har infört tvåskift för att kunna erbjuda syriska flyktingar utbildning, men trots omfattande ansträngningar beräknas ca 66 000 syriska flyktingbarn befinna sig utanför skolsystemet.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Jordanien är ett övre medelinkomstland. Dock är fattigdom och bristande levnadsstandard ett utbrett problem i Jordanien. Jordanien intar plats 80 av 188 länder UNDP:s index över mänsklig utveckling (HDI).

Enligt Världsbanken lever 14,4 procent under fattigdomsgränsen, dock beräknas upp till en tredjedel av landets befolkning periodvis leva under fattigdomsgränsen i ett eller flera kvartal om året. Socialförsäkringssystemet är underutvecklat och arbetslösheten är hög. Utbredd nepotism försvårar försörjningsmöjligheter på lika villkor.

Särskilt utsatta är flyktingarna. Enligt UNHCR lever 93 procent av landets syriska flyktingar under fattigdomsgränsen och är beroende av det internationella samfundet för sitt uppehälle. Andra flykting- och migrantgrupper lever också under svåra förhållanden, däribland palestinska flyktingar från Gaza och palestinska flyktingar som flytt från Syrien. Reformen görs för att förbättra de syriska flyktingarnas försörjningsmöjligheter, dock överstiger behoven de åtgärder som görs.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av mänskliga rättigheter

Jordanien är ett land med omfattande utmaningar när det gäller kvinnors rättigheter. Trots en officiell retorik om vikten av kvinnors ställning i samhället är jämställdheten i verkligheten på tillbakagång. Konstitutionen garanterar inte lika rättigheter mellan könen och det finns ingen övergripande diskrimineringslagstiftning för att skydda kvinnor.

Jordanien är ett land som styrs av traditionella värderingar och baseras på klienttillhörighet. Landet hamnar på plats 134 av 145 länder i Global Gender Gap Report 2016. Jordanien halkar efter främst på ekonomiskt deltagande då andelen kvinnor som arbetar tillhör ett av de lägsta i världen, ca 12 procent. Detta trots hög andel kvinnor inom högre utbildning, ca 60 procent. Politiskt deltagande rankas också lågt.

Kvinnors låga sysselsättningsgrad försätter många kvinnor i beroendeställning gentemot sin familj och urholkar kvinnors möjligheter till egenmakt. Löneskillnaderna mellan kvinnor och män är dessutom stora.

Jordanien har ratificerat avtalet om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor, CEDAW, men behåller reservationer mot artikel 9 som rör rätt att överföra medborgarskap för kvinnor gifta med utländska män och artikel 16 som rör rättigheter i äktenskap och vid skilsmässa. Jordanska kvinnor gifta med utländska män får inte överföra sitt medborgarskap till sina barn, motsvarande tillåts dock för män. Avsaknaden av medborgarskap innebär att barn ej har tillgång till sjukvård och utbildning i offentlig sektor på lika villkor som andra barn. Särskilt svår är situationen för kvinnor gifta med statslösa palestinier.

Familjerätt hanteras huvudsakligen i religiösa domstolar som tillhör muslimska och kristna samfund. Även om det formellt är tillåtet med kvinnliga domare i dessa domstolar så förekommer det ytterst sällan. Familjerätten är oavsett religiös inriktning konservativ och diskriminerande mot kvinnor. Arvsfrågor hanteras enligt sharialagstiftning. Trots vissa förbättringar i lagen kvarstår polygami och förmyndarskap. Fadern står som ensam förmyndare för barnen. En kvinna måste vidare ha ett skriftligt godkännande från sin make om hon vill resa utanför landet med ett barn under 18 år.

Olika former av våld mot kvinnor är vanligt förekommande trots åtgärder för att förbättra lagstiftning och kapaciteten för genomförande. MR-organisationer i landet vittnar om att utöver en diskriminerande lagstiftning, möter våldsutsatta kvinnor flera hinder för lagföring och skydd. Medvetenheten om rättigheter är låg, särskilt hos fattiga och utsatta kvinnor.

Hedersrelaterat våld förekommer och ca 20 kvinnor mördas varje år i hederns namn. Enligt lokala organisationer har dessa gärningar ökat under senaste år. Den jordanska strafflagen har hittills sett mildare på hedersrelaterade brott och mord mot kvinnor, dock görs insatser för att motverka detta samt att skärpa straffskalan.

Kvinnor som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld arresteras och sätts i så kallat administrativt förvar under brottsförebyggande lagen. Lagen är vida kritiserad för att tillämpas felaktigt mot kvinnor och för att vara oförenlig med konstitutionen. Under 2015 arresterades tiotusentals kvinnor av denna anledning.

Våldtäkt inom äktenskapet betraktas inte som ett brott enligt jordansk lag. Enligt artikel 308 i brottsbalken kan våldtäktsmän gifta sig med sina offer,

inklusive minderåriga, och därmed undkomma straff. En ändring av denna lagstiftning diskuteras.

Jordanien har även en pågående flyktingkris inom landets gränser som utgör en separat utmaning vad gäller kvinnors rättigheter. Ekonomisk utslagning innebär att många tvingas till prostitution och tvångsäktenskap. Sexuellt genderbaserat våld är vanligt förekommande.

Barnets rättigheter

Jordanien har utarbetat en nationell plan som i stort är i enlighet med FN:s barnkonvention. Jordanien brister dock på en rad områden när det kommer till alla barns lika rättigheter. Barnets tillgång till sina rättigheter är i stor utsträckning beroende av en rad olika faktorer inklusive kön, medborgarskap, socioekonomisk bakgrund och flyktingstatus.

Den jordanska lagen diskriminerar barn som är födda utanför äktenskap. Dessa benämns som ”illegala” och ett flertal av dessa barn är institutionaliserade och förhindras att bo med modern. Enligt en nationell undersökning utsattes över 90 procent av jordanska barn mellan 2-14 för våld i hemmet. Även om det i teorin finns en lagstiftning som skyddar barn mot våld så tillämpas den inte i praktiken.

De 338 000 barn till jordanska mödrar som är gifta med utländska män har ej medborgarskap. De har därför inte lika tillgång till utbildning, hälsovård och annan offentlig service. Problemen förvärras i vuxen ålder då möjligheten för dessa icke-medborgare att försörja sig är begränsad.

Barnäktenskap förekommer i Jordanien trots att den lagliga åldern för att ingå giftermål är 18 år. En domare kan under vissa omständigheter tillåta giftermål vid 15 års ålder. Enligt en undersökning av en lokal organisation utgör 20 procent av alla ingångna äktenskap barnäktenskap.

Straffmyndighetsåldern höjdes från 7 till 12 år i Jordanien 2014. Det innebar också att straffpåföljderna är bättre lämpade för barn som döms då de innefattar ungdomsvård och möjlighet till studier. Barn får inte arbeta före 16 års ålder. I praktiken beräknas ca 75 000 barn arbeta. Barn som har flyktingstatus eller som inte har uppehållstillstånd är särskilt sårbara för barnäktenskap, barnarbete och utebliven skolgång.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Jordanien har till stor del byggts upp och utvecklats av de omfattande flyktingströmmarna från grannländerna. Situationen för minoriteter är överlag god, även om minoriteter på en rad områden inte har samma ställning i samhället som majoritetsbefolkningen. Jordanier av palestinskt ursprung beräknas utgöra över hälften av landets befolkning, även om officiella siffror saknas. Vidare finns tjerkesiska, tjetjenska, armeniska och kurdiska minoriteter i landet.

Den övervägande majoriteten av den palestinska befolkningen har jordanskt medborgarskap vilket innebär att de i teorin har samma rättigheter och skyldigheter som de så kallade transjordanierna/östbanksjordanierna. De jordanska palestinierna är emellertid underrepresenterade i samhället då östbanksjordanier gynnas i egenskap av att vara regimen huvudsakliga maktbas.

Genom de senaste årens fokus på flyktingarna från Syrien har uppmärksamheten kring de palestinska flyktingarna i Jordanien minskat. Särskilt utsatta är de 153 000 palestinska flyktingar från Gaza som sedan 1967 lever i landet utan jordanskt medborgarskap. Avsaknaden av medborgarskap innebär att denna grupp har begränsade möjligheter till hälsovård, utbildning, arbete och andra rättigheter. Dessa flyktingar är i stor utsträckning beroende av stöd från UNRWA. Deras begränsade försörjningsmöjligheter gör att de försätts i permanent fattigdom och utanförskap. Godtyckligt undandragande av jordanskt medborgarskap förekommer för medborgare med palestinskt ursprung.

Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Gällande lagstiftning i Jordanien innehåller ingen kriminalisering av homosexuella handlingar. Det finns inte heller några uppgifter om att personer avtjänar fängelsestraff på grund av sin sexuella läggning. Dessutom saknas lagstiftning som förbjuder diskriminering av hbtq-personer eller som erbjuder särskilt skydd mot våld.

Det jordanska samhället har en mycket konservativ och negativ syn på frågor rörande hbtq-personer. Personer som öppet tillkännager sin sexuella läggning riskerar att utsättas för våld från sin familj och omgivning. Transpersoner är en särskilt utsatt grupp. Hbtq-personers rättigheter och lika

värde erkänns inte i den offentliga debatten och utrymmet för påverkansarbete är ytterst begränsat och sker med stor personlig risk.

Flyktingars och migranternas rättigheter

Jordanien hör till de länder som har tagit emot flest flyktingar i världen.

Över två miljoner palestinska flyktingar är registrerade i Jordanien. Syrienkrisen har inneburit att 655 000 syriska flyktingar befinner sig i Jordanien, men siffran är osäker. Vidare innebär den regionala turbulensen att Jordanien är värd för ca 58 000 irakiska flyktingar samt tiotusentals medborgare från Jemen, Libyen och Sudan.

Jordanien har inte ratificerat 1951 års flyktingkonvention och inte heller dess protokoll från 1967 eller 1954 års konvention om statslösa personer. Vidare saknas lagstiftning som garanterar skydd för flyktingar.

Sedan 1998 finns ett avtal mellan inrikesministeriet och UNHCR vilket förnyades 2014. Avtalet definierar vem som ska betraktas som flykting och asylsökande. Beslutet är utformat i enlighet med principen om ”non refoulement”, vilket i praktiken innebär att utvisningar inte ska ske. UNHCR har samtidigt i uppdrag att finna en varaktig vistelseort för flyktingarna i tredje land.

Jordaniens utlänningslag innebär att utländska medborgare, oavsett status, riskeras att utvisas. Deportationer förekommer, men officiella siffror på omfattningen är svår att tillgå. Särskilt sårbara grupper är palestinska flyktingar från Syrien och syriska flyktingar. I december 2015 deporterades över 500 sudanesiska asylsökanden/registrerade flyktingar som följd av en utdragen demonstration utanför UNHCRs kontor i Amman.

Sedan 2013 är det inte möjligt för palestinska flyktingar från Syrien att komma till Jordanien. Efter ett självmordsattentat vid den jordanska gränsen till Syrien i juni 2016 deklarerades gränsen en stängd militär zon. Cirka 75 000 syrier befinner sig vid den syrisk-jordanska gränsen under mycket svåra förhållanden. Det internationella samfundet har svårt att nå fram med humanitär hjälp till dessa flyktingar på grund av det svåra säkerhetsläget.

Jordanien saknar lagstiftning gällande flyktingars ekonomiska och sociala rättigheter. Levnadsförhållanden för flyktingar är svåra och de är i hög grad beroende av det internationella samfundets stöd för att tillgodose sina

materiella behov. Arbetstillstånd inom vissa områden har öppnats upp för syrisk flyktingar. Dock fortsätter många att arbeta i den informella sektorn med risk för exploatering.

Jordanien har över en halv miljon gästarbetare i landet, främst från Egypten, Filippinerna, Sri Lanka och Indonesien. En del förbättringar har gjorts för att tillgodose dessa migranternas rättigheter, men mycket återstår att göra.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Jordanien har en ambition om att förbättra situationen för personer med funktionsnedsättning. Jordanien ratificerade FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning 2008. Sedan 2007 finns en lag om skydd av rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Det finns alltså ingen övergripande lag för att motverka diskriminering av personer med funktionsnedsättning och lagtillämpningen brister enligt MR-organisationer.

Det råder en kultur av skam vad gäller funktionshinder och inte sällan hålls personer med funktionsnedsättning isolerade från andra i samhället. Institutionaliserad tillåtelse, sexuella övergrepp och fysiskt våld förekommer.

Statens starkt begränsade resurser gör att tillgång till utbildning, sjukvård och arbetsmöjligheter brister för denna grupp, särskilt på landsbygden. Endast tre procent av barn med funktionsnedsättning beräknas delta i det officiella skolsystemet. Tillgängligheten i offentliga utrymmen är begränsad och på vissa platser obefintlig. Kvinnor och unga flickor utgör en särskilt sårbar grupp. Det förekommer sterilisering av kvinnor med psykisk/mental nedsättning och barnäktenskap rapporteras särskilt.

Ratifikationsläget avseende centrala konventioner om mänskliga rättigheter

Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)* ratificerades år 1975. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt och det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet har inte ratificerats.

Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)* ratificerades år 1975. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (ICERD)* ratificerades år 1974.

Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)* ratificerades år 1992. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Konventionen mot tortyr, *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)* ratificerades år 1991. Det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr har inte ratificerats.

Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)* ratificerades år 1991. Det tillhörande protokollet om barns indragning i väpnade konflikter ratificerades år 2007. Det tillhörande protokollet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2006.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)* ratificerades år 2008.

Konventionen mot påtvingade försvinnanden, *International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances (ICED)* har inte ratificerats.

Flyktingkonventionen, *Convention Relating to the Status of Refugees (Refugee Convention)* och det tillhörande protokollet har inte ratificerats.

Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, *Rome Statute of the International Criminal Court (ICC)* ratificerades år 2002.

Regionala instrument

Arabiska stadgan för de mänskliga rättigheterna, *Arab Charter for Human Rights*, ratificerades år 2004.

Exempel på svenskt och internationellt arbete rörande mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer

Sverige arbetar brett i Jordanien och i MENA-regionen med mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer. I den politiska dialogen och offentligt lyfter Sverige konsekvent mänskliga rättigheter. Mänskliga rättigheter och demokrati är integrerade inom Sveriges samtliga verksamhetsområden inom ramen för Sveriges feministiska utrikespolitik. Sveriges MENA-strategi fokuserar särskilt på mänskliga rättigheter och demokrati. I strategin ingår stöd för organisationer baserade i Jordanien som verkar för yttrande- och pressfrihet samt för kvinnors rättigheter. Sveriges särskilda strategi för Syrienkrisen omfattar stöd till syriska flyktingar och värdsamhällen i Jordanien. Sverige är en av de största humanitära givarna till Syrienkrisen med målsättning att lindra den nöd som pågår i Syrien och flyktinglägren i Jordanien. Sverige arbetar även genom FN och EU för översyn och kontinuerlig dialog om situationen för mänskliga rättigheter i Jordanien. Ett exempel på det är dialogen i FN:s råd för de mänskliga rättigheterna inom ramen för Universal Periodic Reviews (UPR).